

Kyselytutkimus vaatii vastaajia – elintarvikeala vastasi kutsuun

26.3.2024

Onnistuneen tutkimuksen keskeinen ehto on onnistunut aineistonkeruu. Jos tutkittavasta kohteesta ei saada edustavaa tietoa, ei paraskaan analyysi voi tuottaa hyödyllisiä tuloksia. Kuten jokainen tutkimusta tekevä tietää, tänä päivänä on teknisesti helppoa toteuttaa kysely, mutta hyvin vaikea saada siihen vastauksia. Tutkimusta vaivaa digiaikakaudella yhtä aikaa sekä aineistoähky että aineistovaje: yhtäältä digitaalinen ympäristö tuottaa loputtomasti erilaisia aineistoja, mutta toisaalta rajattuun ryhmään kohdistuva tutkimus on kyselyiden määrän kasvaessa yhä vaikeampaa.

SeAMKin FoodCap-hankkeen (Junkkari & Viljamaa, 2023) juuri toteutetussa tiedonkeruussa päästiin sitkeällä työllä hyvään lopputulokseen. Ensin kyselylinkki lähetettiin sähköpostitse tietokannasta tunnistetuille elintarvikealan yrityksille, joita oli hieman yli 2 000. Muistutusviestin jälkeen päästiin noin 100 vastaukseen. Vastausaikaa jatkettiin ja joulutauon lähetettiin vielä kolmas muistutusviesti. Lisäksi aloitettiin soittelu yrityksille, jotka eivät vielä olleet vastanneet. Aktiivisella työllä päästiin lopulta noin 200 vastaajaan.

Elintarvikealan yritysten kuva

Kerätty aineisto edustaa varsin hyvin suomalaista elintarvikealaa. Vastaajista 83 % ilmoittaa päätoimialakseen elintarvikkeiden valmistuksen ja 17 % juomien valmistuksen. Elintarvikkeiden valmistuksessa erottuvat ryhmät leipomotuotteet (30 %), muut elintarvikkeet (21 %), hedelmien ja kasvisten jalostus (10 %) sekä lihatuotteet ja teurastus (8 %). Juomien osalta suurin ryhmä oli oluen valmistus (7 % vastaajista) (Kuvio 1).

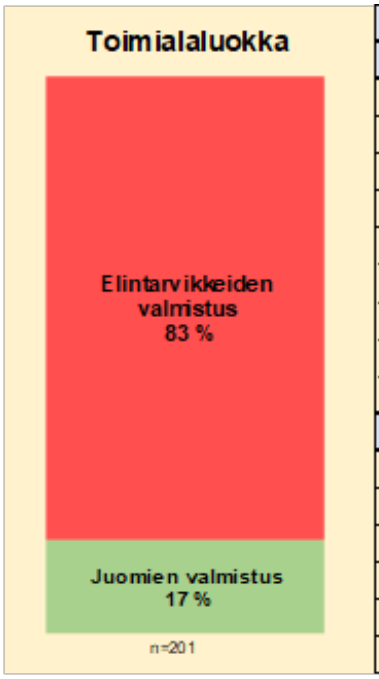

Yritysten pääasiallinen toimiala (n=201)	
Elintarvikkeiden valmistus	
Teurastus, lihan säilyvyyskäsittely ja lihatuotteiden valmistus	8 %
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	5 %
Hedelmien ja kasvisten jalostus ja säilöntä	10 %
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	0 %
Maitotuotteiden valmistus	2 %
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	3 %
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	30 %
Muiden elintarvikkeiden valmistus	21 %
Eläinten ruokien valmistus	2 %
Juomien valmistus	
Alkoholijuomien tislaus ja sekoittaminen	2 %
Siiderin, hedelmä- ja marjaviinien valmistus	3 %
Oluen valmistus	7 %
Virvoitusjuomien valmistus, kivennäisvesien ja muiden pullotettujen vesien tuotanto	1 %
Muiden juomien valmistus	2 %
Yhteensä	100 %

Kuvio 1. Vastaajien päätoimialat. FoodCap-aineisto.

Vastanneista elintarvikealan yrityksistä valtaosa on pieniä. Kolme neljännestä kuuluu mikroyrityksiin eli alle 10 henkeä työllistäviin (Kuvio 2). Tämä vastaa varsin hyvin paitsi suomalaista myös eurooppalaista elintarvikealaa yleensä: Food and Drink Europe (2021) raportoi, että yli puolet alan työpaikoista sijoittuu pk-yrityksiin, ja niistä lähes 80 % on mikroyrityksiä.

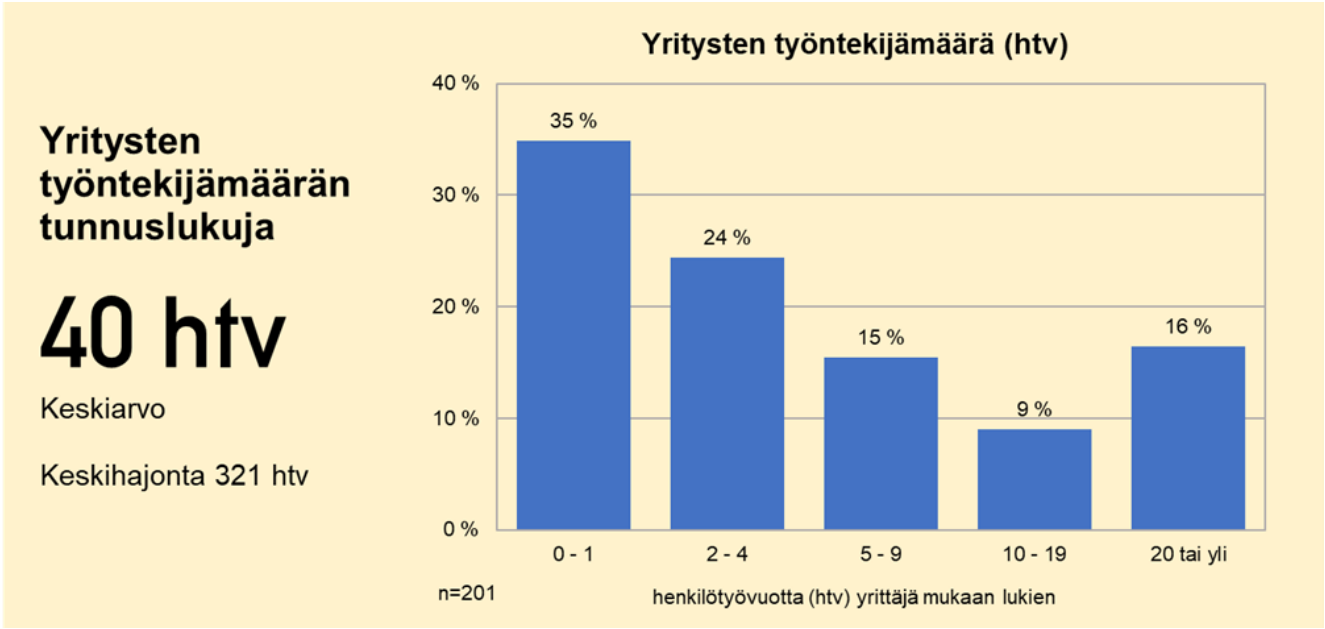

Kuvio 2. Vastanneiden yritysten työntekijämäärä. FoodCap-aineisto.

Valtaosassa elintarvikeyrityksiä päätöksenteko yhden tai kahden käsissä

Kyselyssä tiedusteltiin myös, montako henkilö osallistuu yrityksessä tärkeiden päätösten tekoon. Tässä, samoin kuin henkilöstömäärässä, oli huomattavaa vaihtelua. 30 % vastanneista ilmoitti päätöksenteon olevan yhden henkilön käsissä, 40 % kertoi kahden henkilön osallistuvan tärkeisiin päätöksiin, ja 30 % ilmoitti luvuksi 3 tai enemmän.

Kyselyssä pyydettiin ilmoittamaan viimeisimmän tilipäätöksen mukainen liikevaihto, ja myös sen osalta vaihtelu on suurta. Liikevaihtojen keskiarvo oli 14,2 M€, mutta keskihajonta peräti 125 M€. 27 % vastanneista ilmoitti liikevaihdoksi alle 50 000 €. 17 % vastanneista yrityksistä sijoittui välille 1-4,99 M€ ja 12 % ilmoitti liikevaihdoksi 5 M€ tai enemmän.

Yritysten ikäjakauma on hieman tasaisempi. Yli puolet yrityksistä on toiminut alle 10 vuotta, hieman yli kolmannes 10–49 vuotta, ja noin joka kymmenes on ollut toiminnassa yli 50 vuotta.

Vastaajista 83 % oli omistajayrittäjiä. Eniten vastaajia oli Uudeltamaalta (16 %) ja Varsinais-Suomesta (11 %). 8 % vastanneista yrityksistä sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla.

FoodCap paneutuu elintarvikealan kasvun taustoihin

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama FoodCap-hanke paneutuu tutkimuksen keinoin elintarvikealan yritysten kasvun taustoihin ja edellytyksiin (Junkkari & Viljamaa, 2023). Valtakunnallisessa tutkimuksessa tarkastellaan mm. yritysten kasvustrategioita ja kyvykkyyksiä. Elintarvikealan kehitys ja kilpailukyky on tärkeää etenkin Etelä-Pohjanmaan näkökulmasta, sillä ala on maakunnalle keskeinen.

Tämä artikkeli aloittaa sarjan, joka käsittelee FoodCap-tutkimuksen tuloksia. Seuraavissa artikkeleissa käsitellään mm. alan yritysten näkemyksiä toimintaympäristöstä, yritysten kasvustrategioita, vientiä, sekä kehittämisen painopisteitä.

Anmari Viljamaa
tutkijayliopettaja
SeAMK

Marja Katajavirta
asiantuntija, TKI
SeAMK

Terhi Junkkari
yliopettaja
SeAMK

Sanna Joensuu-Salo
tutkijayliopettaja
SeAMK

Margit Närvä
yliopettaja
SeAMK

Lähteet

FoodCap-aineisto.

Food and Drink Europe. (2021). Data & Trends, EU Food and Drink Industry. https://www.fooddrinkeurope.eu/wp-content/uploads/2021/11/FoodDrinkEurope-Data-Trends-2021-digital.pdf

Junkkari, T., & Viljamaa, A. (27.1.2023). *Ruoka-alan pienet kasvun polulle*. SeAMK verkkolehti. https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/kestavat-ruokaratkaisut/ruoka-alan-pienet-kasvun-polulle/